

Dokumenttype NOU 1986:19 **Dokumentdato** 1986-09-21

Tittel Informasjonskriser
Utvalgsleder Hernes Gudmund
Utgiver Sosialdepartementet
Oppnevnt 1986-06-19 **Sider** 239
Kapittel 2 - Sammendrag

- Utvalget som med dette avgir innstilling, ble nedsatt av sosialminister Tove Strand Gerhardsen for å: "vurdere informasjonstiltakene og innholdet i den informasjonen som gikk ut fra departement og direktorat i forbindelse med reaktorulykken i Sovjetunionen". Ifølge mandatet skulle utvalget også vurdere denne informasjonen "i henhold til informasjonsbehovet hos publikum", og videre "medias bruk av informasjonen". Utvalget fikk i oppdrag å "fremme forslag til forbedringer av informasjonsberedskapen i tilfelle liknende situasjoner oppstår".

- Som grunnlag for vurderinger har utvalget først og fremst brukt Sosialdepartementets og Helsedirektoratets pressemeldinger, annen skriftlig informasjon og dessuten en del av den muntlige informasjon som representanter for helsemyndighetene har gitt i form av intervjuer og uttalelser på pressekonferanser.

- Utvalget har undersøkt hvordan denne informasjonen er blitt brukt av NTB, NRK - Dagsnytt, NRK - Dagsrevyen, Verdens Gang, Adresseavisen, Trønder-Avisa og Gudbrandsdølen/Lillehammer Tilskuer i perioden fra 28 april til månedsskiftet juni - juli. Utvalget har også undersøkt omfanget og innholdet av den informasjon disse media har brakt fra andre kilder enn norske helsemyndigheter.

- Utvalget har ved hjelp av offentlige dokumenter, skriftlige notater og en rekke intervjuer søkt å klarlegge hvem som i den første fasen tok beslutninger av betydning for den informasjon som norske myndigheter ga til presse og publikum.

- Utvalgets hovedkonklusjon er at så snart ulykken ble kjent, oppsto et meget stort informasjonsbehov hos den norske befolkning. Dette utviklet seg til en informasjonskrise fordi helsemyndighetene i startfasen ikke klarte å tilpasse seg publikums behov for informasjon.

- Utvalget mener det er grunnlag for å hevde at det også oppsto en troverdighetskrise mellom helsemyndighetene på den ene side, og presse og publikum på den annen side. Dette hadde i stor grad sammenheng med innholdet i den informasjon myndighetene gikk ut med til presse og publikum. Troverdighetskrisen hadde dessuten sammenheng med at det på et visst tidspunkt synes klart at helsemyndighetene holdt tilbake endel opplysninger som presse og publikum ønsket å få kjennskap til. Dette skapte det inntrykk at myndighetene forsøkte å hindre fri nyhetsformidling.

- Det er i ettertid klart at en del av informasjonen fra norske helsemyndigheter inneholdt ufullstendige opplysninger og faktiske feil. Dette har etter utvalgets mening sammenheng med at de myndigheter som skulle informere, manglet oversikt over situasjonen og trakk for vidtgående slutninger på et for spinkelt grunnlag.

- I tillegg til faktiske feil inneholder myndighetenes informasjon også unøyaktigheter, uklartheter og ubesvarte spørsmål som bidro både til å forsterke informasjonskrisen, og å skape den troverdighetskrise som oppsto.

- Konklusjonene om feil og andre mangler ved informasjonen har utvalget bygget vesentlig på de pressemeldinger som er gjengitt og kommentert i rapporten. Utvalget mener at denne del av informasjonen ikke kan sies å oppfylle de krav som det er grunn til å stille til offentlig informasjon.

- Utvalget har klarlagt at helsemyndighetene og andre offentlige organer og en rekke enkeltpersoner gjorde en ekstraordinær stor arbeidsinnsats for å informere presse og publikum. Informasjonskrisen oppsto på tross av denne ekstraordinære arbeidsinnsatsen. Det er utvalgets vurdering at informasjonskrisen ville blitt mindre dersom arbeidet hadde bygget på beredskapsplaner istedenfor på improvisasjon.

- Utvalget har klarlagt at det fra den politiske ledelse både ved

Statsministerens kontor og i Sosialdepartementet ble tatt initiativ til å opprette en informasjonsordning som skulle imøtekomme informasjonsbehovet hos presse og publikum.

- Hovedansvaret for denne informasjonsordningen ble plassert i Helsedirektoratet. Det ble overlatt til Helsedirektoratet å vurdere blant annet hvilket informasjonsbehov som forelå og hvilke informasjonstiltak som eventuelt skulle settes i verk.

- De politiske myndigheter koblet Miljøverndepartementet inn i bildet, og Miljøverndepartementet tilbød Helsedirektoratet å gjøre seg nytte av et beredskapsopplegg som allerede foreligger for krisesituasjoner i Nordsjøen.

- Helsedirektoratet unnlot å ta imot tilbudet fra Miljøverndepartementet. Dessuten organiserte Helsedirektoratet sitt arbeid på en slik måte at Miljøverndepartementet i praksis ble koblet ut av arbeidet med å informere om konsekvensene av kjernekraftulykken.

- Helsedirektoratet unnlot også i den aller første fasen å følge andre praktiske råd om informasjonsformidling, til tross for at direktoratet selv mangler egen informasjonsarbeider. Utvalget mener å kunne fastslå at Helsedirektoratet undervurderte informasjonsbehovet ved å tro at dette ville bli dekket av en pressemelding, og ved at helsedirektør Torbjørn Mork lot seg intervju i NRKs nyhetssendinger i radio og fjernsyn den 30 april.

- Det ble i innledningsfasen truffet beslutninger som innebar at Helsedirektoratet alene skulle gi informasjon om myndighetenes håndtering av situasjonen etter kjernekraftulykken. Utvalget har ikke klart å bringe på det rene hvilken instans eller hvilken person som har truffet en slik beslutning. Sosialminister Leif Arne Heløe har opplyst til utvalget at han ikke har bestemt dette, og at han heller ikke hadde noen fullmakt til å treffe en slik beslutning fordi saken på dette tidspunkt ikke var drøftet i regjeringen.

Statssekretærene Nils Morten Udgaard på statsministerens kontor og Amund Venger i Miljøverndepartementet har opplyst at heller ikke de har vært med på å gi Helsedirektoratet eneansvar for informasjonen.

- Informasjonskriser som oppsto, fikk lov til å utvikle seg en viss tid uten at politiske myndigheter grep inn for å korrigere kursen. Utvalget mener at dette kan ha sammenheng med at Norge akkurat på den tiden gjennomgikk en regjeringsskifte, der en regjering var på vei ut, og den neste ikke var kommet inn.

- Helsedirektoratets sentraliserte informasjonsopplegg ble opphevet etter en tid, da det ble klart at en slik ordning ikke fungerte og dessuten forsterket den informasjonskrisen som var under utvikling.

- Utvalget har registrert at den informasjon helsemyndighetene sendte ut, stort sett er blitt gjengitt i presse og kringkasting. I startfasen var representanter for helsemyndighetene den dominerende kilde for den innenlandske nyhetsdekning av saken. Helsemyndighetene fikk relativt mindre plass i bildet etterhvert som troverdighetskrisen utviklet seg og pressen fant fram til flere alternative kilder.

- Pressedekningen var særlig fra starten sterkt preget av de opplysninger som via NTB kom fra de internasjonale nyhetsbyråer til NRK og avisene. De tildels dramatiske meldinger som kom fra de utenlandske kilder, bidro til å stille informasjonen fra de norske helsemyndigheter noe i skyggen. Dette skjedde imidlertid uten at helsemyndighetene på noe tidspunkt falt ut av nyhetsbildet.

- Utvalgets materiale tyder på at Tsjernobylulykken og det radioaktive nedfallet over Norge stort sett ble dekket på samme måte som i norske media er vanlig for store nyhetssaker. Det finnes i utvalgets materiale noen få eksempler på presentasjon som kan kalles overdramatisering. Dette synes særlig å gjelde tildels feilaktige opplysninger som kom til norske medier fra de utenlandske nyhetsbyråer.

- Utvalget foreslår at norske myndigheter tar initiativ til å utarbeide en generell beredskapsplan for informasjonskriser.

- Utvalget foreslår at Statsministerens kontor får det politiske ansvaret for å sette en slik beredskapsplan i verk hver gang myndighetene stilles overfor et særskilt stort og akutt informasjonsbehov.

- Utvalget foreslår at Statens informasjonstjeneste tillegges ansvaret for å skaffe det praktiske og tekniske utstyr og den bemanning som skal til for å få en beredskapsplan for kriseinformasjon til å fungere. Bemanningen

kan skje ved at det i tilfelle informasjonskriser trekkes inn informasjonsmedarbeidere fra departementer og etater i staten, trent i kriseinformasjon - og eventuelt også fra pressen i den grad dette måtte være nødvendig - og som kan stilles til rådighet også for lokale myndigheter.

- Utvalget foreslår at Helsedirektoratet får egen informasjonsmedarbeider.
